

Vermeire pret Beļģiju (*Vermeire v. Belgium*)

1991. gada 29. novembris

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas

14. pants

Diskriminācijas aizliegums

Šajā konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas - neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai mazākumtautībai, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa.

Beļģijas Civilkodekss paredzēja, ka ārļaulības bērni likumiskās mantošanas gadījumā nevar pretendēt uz savu vecāku radnieku atstāto mantojumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (turpmāk - Konvencija) 8. un 14.pantu vienā no iepriekšējiem spriedumiem, bija norādījusi, ka pilnīgs likumisko mantojuma tiesību trūkums, pamatojoties vienīgi uz bērna ārļaulības izcelšanos, uzskatāms par diskrimināciju un līdz ar to ir pretrunā ar Konvencijas 8.pantu saistībā ar 14.pantu. Šajā gadījumā nacionālā tiesa nebija piemērojusi Konvencijas 8. un 14.pantu saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas sniegto interpretāciju, un tādējādi minētie panti tika pārkāpti.

Prasītāja šajā lietā ir Briselē dzīvojošā Beļģijas pilsone Astrīda Vermeire (*Astrid Vermeire*), kura ir 1939.gadā mirušā Žeroma Vermeires (*Jerome Vermeire*) likumā noteiktajā kārtībā atzīta ārļaulības meita. Ž.Vermeire bija dēls šai lietā aplūkojamo mantojumu atstājējiem - Kamjēlam Vermeirem (*Camiel Vermeire*) un Irmai Vermeirei (*Irma Vermeire*), kuriem bija arī divi citi dēli (abi šīs lietas notikumu laikā bija jau miruši, taču vienam no viņiem bija divi laulībā dzimuši bērni). Abi prasītājas vecvecāki, kas bija viņu uzaudzinajuši pēc tēva nāves, mira, nesastādījuši testamentu (attiecīgi vecmāte 1975.gadā un vectēvs 1980.gadā). Pēc vecsmātes nāves mantojums netika sadalīts, un visi mantinieki kļuva par tā līdzīpašniekiem, savukārt pēc vectēva nāves abi īpašumi tika sadalīti starp likumīgajiem mazbērniem, savukārt Astrīda Vermeire no mantojuma tika izslēgta, pamatojoties uz Beļģijas Civilkodeksa 756.panta tajā laikā spēkā esošo redakciju. Šis pants noteica, ka ārļaulības bērni nevar būt par mantiniekiem un ka likums nedod viņiem nekādas tiesības uz mirušā tēva vai mātes īpašumiem, ja vien vecāki viņus nav likumā noteiktajā kārtībā atzinuši par saviem bērniem. Tāpat saskaņā ar šo pantu ārļaulības bērniem nebija nekādu tiesību uz viņu tēva vai mātes radnieku īpašumiem. Astoņdesmitajos gados Beļģijā tika veikta vispārēja mantojuma tiesības regulējošo tiesību aktu pārskatīšana, kuras ietvaros ar 1987.gada 31.marta likumu minētais Civilkodeksa pants tika atcelts. Tā vietā Civilkodekss tika papildināts ar jaunu 334.pantu, kurš noteica vienādas tiesības un pienākumus starp vecākiem un viņu radniekiem no vienas puses un bērniem un viņu pēcnācējiem no otras puses neatkarīgi no principiem, lai

noteiktu: a) bērna izcelšanos un b) bērna statusu. Tomēr, lai saglabātu tiesiskās palāvēības principu, 1987.gada 31.marta likuma pārejas noteikumos tika noteikts, ka jaunā norma piemērojama vienīgi tajos gadījumos, kad mantojums atklājies pēc šī likuma pieņemšanas datuma.

1981.gada 10.jūnijā prasītāja griezās Briseles pirmās instances tiesā ar lūgumu piešķirt viņai daļu no viņas vecāsmātes un vectēva atstātā mantojuma. Savā 1983.gada 3.jūnija spriedumā pirmās instances tiesa piešķīra prasītājai tādas pašas tiesības kā likumīgā laulībā dzimušajiem lejupējiem radiniekiem. Pirmās instances tiesa lēmumu pamatoja ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. un 14.panta interpretāciju, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - Tiesa) sniegusi savā 1979.gada 13.jūnija spriedumā *Marckx* lietā, un izteica viedokli, ka diskriminācijas aizliegums starp laulībā un ārīlaulībā dzimušiem bērniem attiecībā uz viņu tiesībām uz mantojumu šajā spriedumā izteikts pietiekami skaidri un precīzi, lai nacionālās tiesas varētu to tieši piemērot savā praksē. Tomēr Briseles Apelācija tiesa ar 1985.gada 23.maija spriedumu apmierināja laulībā dzimušo mazbērna apelācijas sūdzību un atcēla pirmās instances tiesas spriedumu. Pamatojumā Apelācijas tiesa norādīja, ka Konvencijas 8.pants, ciktāl tas uzliek valstīm negatīvu pienākumu neiejaukties to teritorijā dzīvojošo personu privātajā un ģimenes dzīvē, ir pietiekami precīzs un visaptverošs, lai to tieši piemērotu. Turpretim gadījumos, kad 8.pants uzliek dalībvalstīm pozitīvu pienākumu radīt tiesisko stāvokli, kurš atbilstu šī Konvencijas panta prasībām, tas neesot tieši piemērojams. Ņemot vērā, ka šajā gadījumā Beļģijas valsts varot izmantot dažādus līdzekļus, lai izpildītu šo pienākumu, norma vairs neesot pietiekami precīza un visaptveroša un tā esot jāsaprot kā pienākums veikt noteiktas darbības, par ko atbildīgs esot likumdevējs, nevis tiesu vara. Līdz ar to Apelācijas tiesa atteicās tieši piemērot principu, ko par likumā noteiktajā kārtībā atzīta ārīlaulības bērna mantojuma tiesībām, interpretējot Konvencijas 8. un 14.pantu, *Marckx* lietā definēja Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Beļģijas Kasācijas tiesa piekrita Apelācijas tiesas viedoklim.

1987.gada 1.aprīlī prasītāja griezās Eiropas Cilvēktiesību komisijā (turpmāk - Komisija), apgalvojot, ka Beļģijas tiesa liegusi viņai tiesības kļūt par savu vecvecāku mantinieci. Tādējādi esot notikusi diskri minējoša iejaukšanās viņas tiesībās uz privāto un ģimenes dzīvi, kas neesot savienojama ar Konvencijas 8.pantu saistībā ar 14.pantu. 1988.gada 8.novembrī Komisija atzina prasītājas pieteikumu par pieņemamu izskatīšanai. Savā 1990.gada 5.aprīļa ziņojumā Komisija puda vienprātīgu viedokli, ka minētie panti pret prasītāju nav pārkāpti, ciktāl Beļģijas tiesas lēmums attiecas uz vecāsmātes īpašumiem, savukārt šie panti ir pārkāpti attiecībā uz vectēva īpašumiem.

Prasītāja Tiesā norādīja, ka 1979.gada 13.jūnija spriedumā *Marckx* lietā Tiesa ir uzsvērusi, ka pilnīgs likumisko mantojuma tiesību trūkums, pamatojoties vienīgi uz bērna ārīlaulības izcelšanos, starp prasītāju no vienas puses un viņa tuviem radiniekiem mātes līnijā no otras puses rada diskrimināciju un līdz ar to nav savienojams ar Konvencijas 8. un 14.pantu. Vermeire uzsvēra, ka viņas lietā nacionālajām tiesām vajadzējis tieši piemērot Konvencijas 8. un 14.pantu šādā interpretācijā. Visbeidzot Beļģijas likumdevējiem esot vajadzējis piešķirt

1987.gada 31.marta likumam, ar kuru tika izdarīti grozījumi Civillkodeksā, atpakaļejošu spēku no minētā Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma brīža. Tiesa *Marckx* lietā bija norādījusi, ka tiesiskās palāvības princips atbrīvo Beļģijas valsti no pienākuma pārskatīt lēmumus vai risinājumus tajos gadījumos, kas iestājušies pirms šī sprieduma pieņemšanas datuma. Tiesa konstatēja, ka šajā lietā strīds ir izcēlies par īpašumiem, kas piederēja vecaimātei, kura mirusi pirms sprieduma pieņemšanas *Marckx* lietā, un vectēvam, kurš miris pēc šī sprieduma pieņemšanas. Tādēļ Tiesa nolēma skatīt atsevišķi jautājumus par katra no šiem īpašumiem mantošanas atbilstību Konvencijai.

Skatot jautājumu par vecāsmātes īpašumu, prasītāja Tiesā apgalvoja, ka nevar uzskatīt, ka šī īpašuma mantošana notikusi pirms 1979.gada 13.jūnija, jo, lai gan vecāmaite mirusi 1975.gadā, mantojuma sadale, kas nosaka mantinieku prasījumu veidus un apmērus, netika veikta līdz Tiesas spriedumam *Marckx* lietā. Tiesa norādīja, ka saskaņā ar Beļģijas Civillkodeksu Irmis Vermeires mantojums atklājās viņas nāves brīdī un to mantoja viņas likumīgie mantinieki saskaņā ar tobrīd spēkā esošo likumdošanu (t.i., abi likumīgā laulībā dzimušie mazbērni). Tiesa uzskatīja, ka mantojuma sadale, ņemot vērā tās deklaratīvo raksturu, uzskatāma par notikušu no mantojuma atstājējas nāves brīža, t.i., pirms Tiesa pieņēma lēmumu *Marckx* lietā, un tādēļ nav nepieciešams to pārskatīt.

Skatot jautājumu par vectēva īpašumu, prasītāja uzsvēra, ka Beļģijas valstij bijis pienākums ievērot Konvencijas 8. un 14.pantu atbilstoši *Marckx* lietā definētajiem principiem. Tas būtu iespējams, vai nu tieši piemērojot Konvenciju, vai arī labojot likumus, vajadzības gadījumā tiem piešķirot atpakaļejošu spēku.

Valdības pārstāvis norādīja, ka Beļģija neapstrīd *Marckx* lietā noteiktos principus. Tomēr Beļģijas valdība uzskatot, ka šie principi piespieduši Beļģiju veikt vispārēju ārlaulības bērna statusa pārskatīšanu. Par to atbildīgs esot likumdevējs kā vienīgais valsts orgāns, kas varot pilnībā izmantot valstīm piešķirto rīcības brīvību izvēlēties līdzekļus, kurus izmantot, lai izpildītu no Konvencijas 53.panta izrietošos pienākumus (ar šo pantu valstis apņemas ievērot Tiesas lēmumu ikvienā lietā, kurā tās ir puses). Konkrētajā jautājumā Konvencijas 8. un 14.pants neesot pietiekami precīzi un visaptveroši un tādēļ tos nacionālajās tiesās nevarot tieši piemērot. Bez tam valdības pārstāvji norādīja, ka likumdevēju nevarot kritizēt par kavēšanos ar reformas īstenošanu. Pirmais projekts parlamentam ticis iesniegts jau 1978.gadā, un tas, ka reformas īstenošanai vajadzējis deviņus gadus, esot saistīts ar jautājumu komplekso raksturu un rūpīgo izvērtēšanu pirms lēmumu pieņemšanas. Tāpat valdības pārstāvis Tiesā vēlreiz norādīja, ka tiesiskās palāvības princips neļaujot piešķirt atpakaļejošu spēku 1987.gada likumam, ar kuru tika izmainīts ārlaulības bērna statuss mantojuma tiesībās.

Tiesa norādīja, ka *Marckx* lietā radītais princips, ka pilnīgs likumisko mantojuma tiesību trūkums, pamatojoties vienīgi uz bērna ārlaulības izcelšanos, ir diskriminējošs, noteikts pamatojoties uz apstākļiem, kas ir tik tuvi šīs lietas apstākļiem, ka šis princips būtu līdzīgi piemērojams arī šajā lietā, aplūkojot mantošanu, kas notikusi pēc *Marckx* lietas sprieduma pieņemšanas. Tiesa pauda neizpratni, kāpēc Beļģijas Apelācijas tiesa un Kasācijas tiesa nav ievērojusi *Marckx* lietā ietvertu principu, jo noteikumā, kas aizliedz Astrīdas Vermeires diskrimināciju salīdzinot ar viņas brālēnu un māsīcu, pamatojoties uz ārlaulības

bērna statusu, neesot nekā neprecīza vai nepilnīga. Vispārēja nacionālo likumu reforma neesot nepieciešams priekšnoteikums, lai piemērotu Eiropas Cilvēktiesību konvenciju atbilstoši principiem, ko Tiesa definējusi *Marckx* lietā. Rīcības brīvība, kas dota valstīm, lai piemērotu no Konvencijas 53.panta izrietošos pienākumus, nevar apturēt Konvencijas piemērošanu tādā apjomā, lai Tiesa 1991.gadā būtu spiesta attiecībā uz mantošanu, kas notikusi 1980.gadā, noraidīt sūdzību, kas identiska sūdzībai, ko tā 1979.gadā atzinusi par pamatotu. Pamatojoties tieši uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu *Marckx* lietā, Beļģijas Arbitrāžas tiesa, izskatot šai lietai līdzīgu lietu no Beļģijas konstitūcijas 6. un 6b.panta viedokļa (šie panti nosaka, ka visi beļģi ir vienlīdzīgi likuma priekšā un tiesīgi baudīt savas tiesības bez diskriminācijas), norādīja, ka, piemērojot šobrīd atcelto Civilkodeksa 756.pantu attiecībā uz mantojumiem, kas atklājušies pēc 1979.gada 13.jūnija, ticis pārkāpts konstitūcijas 6. un 6b.pants. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja, ka prasītājas izslēgšana no viņas vectēva mantojuma pārkāpj Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14.pantu saistībā ar 8.pantu.

Pamatojoties uz Konvencijas 50.pantu, prasītāja vēlējās saņemt mantisko zaudējumu kompensāciju 40 175 787 Beļģijas franku apmērā, kas līdzinās viņas mantojuma daļai vectēva un vecmātes īpašumā. Tāpat prasītāja vēlējās saņemt kompensāciju 2 486 399 Beļģijas franku apmērā par izdevumiem un izmaksām, kas radušies, aizstāvēt savas intereses nacionālajās tiesās un Strasbūras institūcijās. Gan Tiesa, gan Komisija puda viedokli, ka prasītājai ir radušies mantiskie zaudējumi apmērā, kas līdzinās viņas mantojuma daļai vectēva īpašumos. Tomēr, tā kā valdības pārstāvji apstrīdēja prasītājas piegādāto informāciju par īpašumu vērtību un šī sprieduma gaismā bija nepieciešams pārskatīt prasītājai kompensējamo izmaksu apjomu, Tiesa nolēma, ka jautājums par Konvencijas 50.panta piemērošanu vēl nav sagatavots izskatīšanai.

Izskatot lietu, Tiesa balstījās uz sekojošu praksi: *Marckx*, 13.06.1979.